

De methode

Samenvatting

Doelgroep van de PIPA zijn pleeg- en adoptieouders met een jong pleegkind. Doelstelling is het voorkomen van onveilige gehechtheidspatronen tussen pleeg- en adoptiekinderen en hun pleeg- en adoptieouders, en het ondersteunen van een veilige en afgestemde relatie tussen pleeg- en adoptieouders en hun kinderen, door uitleg, observatie en verschillende vormen van reflectie op gevoelens en de zich ontwikkelende relatie.

- 2.1 Doelgroep – 10
- 2.2 Theoretische achtergrond van de PIPA – 10
- 2.3 Doelstelling – 11
- 2.4 Opzet van de interventie – 12

2.1 Doelgroep

De *Preventieve Interventie voor Pleeg- en Adoptieouders bij jonge kinderen met een problematische gehechtheid* is opgezet voor pleeg- en adoptieouders met als doel om de relatie met hun pleeg- of adoptiekinderen in de leeftijd van nul tot vier jaar te verbeteren, zodat onveilig gehechtheidsgedrag wordt voorkomen. Naar deze leeftijdsgroep is wetenschappelijk onderzoek gedaan en er is een effect gevonden wat betreft werkzaamheid. In de praktijk wordt de PIPA ingezet bij een grotere leeftijdsgroep van circa nul tot en met elf jaar. De interventie is ook bij kinderen tussen vijf en elf jaar prima bruikbaar.

De interventie is preventief bedoeld en kan het best als zodanig worden ingezet, wat betekent dat de interventie z'n grootste nut kan bewijzen aan het begin van de plaatsing van een pleegkind of de komst van een adoptiekind.

De wijze waarop een kind reageert op de interventie kan een aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van tot dan toe niet onderkende psychosociale of psychiatrische problemen, zodat na afloop van PIPA, bijvoorbeeld bij gebrek aan resultaat, nader diagnostisch onderzoek kan plaatsvinden en eventueel andere behandelvormen kunnen worden ingezet. Dat kunnen behandelingen zijn die de ouder-kindrelatie of de gehechtheidsproblemen intensiever behandelen, zoals de Multidimensional Treatment Foster Care for Preschoolers (Jonkman, Schuengel, Lindeboom, Oosterman, Boer & Lindauer, 2013) en de Fasetherapie (Thoomes-Vreugdenhil, 2006). Als er sprake lijkt te zijn van specifieke trauma's kan er aansluitend behandeld worden met EMDR door middel van het Lovett Protocol (De Roos & Beer, 2008) of Trauma Focused CBT, die ook een aangepaste versie kent voor kinderen vanaf drie jaar (Cohen, Mannarino & Deblinger, 2007). Deze behandelvormen worden in Nederland aangeboden en zijn tegelijkertijd ook nog in ontwikkeling.

Praktijkervaring wijst uit dat veel hulpverleners het plezierig vinden om bij start van een plaatsing, direct met pleeg- of adoptieouders met de PIPA te beginnen. Waarna er, als er later meer zorg nodig blijkt, gemakkelijk teruggegrepen kan worden op de inmiddels opgedane kennis over gehechtheid en ervaring met deze pleeg- of adoptieouders en met dit pleeg- of adoptiekind. In het geval van het ontstaan of de terugkeer van gedragsproblemen bij het pleeg- of adoptiekind zijn pleeg- of adoptieouders dan sneller weer opgefrist over hun valkuilen en die van het kind, en kunnen krachten sneller worden benoemd en aangeboord.

2.2 Theoretische achtergrond van de PIPA

PIPA is een interventie voor pleeg- en adoptieouders en hun pleeg- of adoptiekind met als doel elkaar te begrijpen, te respecteren en een goede relatie met elkaar op te bouwen. De PIPA maakt hierbij gebruik van de gehechtheidstheorie die is ontwikkeld door Mary Ainsworth en Mary Main, gebaseerd op het werk van John Bowlby. Er wordt gebruikgemaakt van de Cirkels van Veiligheid en Vertrouwen, bewerkingen van de Circle of Security (Cooper, Hoffman, Powell & Marvin, 2005). Cartoons leggen de gehechtheidstheorie kort en simpel uit aan ouders. Ze tonen respectievelijk wat de gedragingen zijn bij een veilige gehechtheid, de vaardigheden van de ouder die helpen om de relatie veilig te laten zijn,

wat er gebeurt bij een onveilig ambivalente gehechtheidsrelatie tussen ouder en kind, een vermijdende gehechtheidsrelatie en bij de gedesorganiseerde relatie of reacties tussen ouder en kind.

Het is niet de bedoeling dat pleeg- of adoptieouders een gehechtheidsclassificatie aan hun pleegkind geven. De bespreking met behulp van de tekeningen is bedoeld om betekenis te verlenen aan observeerbaar gedrag tussen pleegouder en pleegkind (toewenden, troost zoeken of juist vermijden, etc.) om hiermee de beginnende relatie tussen pleeg- of adoptieouder en pleeg- of adoptiekind positief te beïnvloeden.

Daarnaast geven de Cirkels van Veiligheid en Vertrouwen pleeg- en adoptieouders meer inzicht in het belang van een veilige relatie, en laten ze hen stilstaan bij wat het kind mogelijk heeft ervaren in zijn gezin van herkomst. Videoreflectie helpt de pleeg- en adoptieouders te begrijpen welke cirkels op hun pleeg- of adoptiekind en henzelf van toepassing zijn en waar ze dingen kunnen veranderen of uitbouwen in hun relatie met hun pleeg- of adoptiekind (Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn & Juffer, 2003). We maken bij de videoreflectie gebruik van de gestructureerde vragen uit de Clinician Assisted Videofeedback Exposure Session (CAVES; Schechter et al., 2006) met kleine aanpassingen. Deze vragen stimuleren de reflectie van pleeg- en adoptieouders bij het gezamenlijk kijken naar fragmenten van de video met een ondersteunende en reflectieve hulpverlener ernaast (mentaliseringsbevorderende videoreflectie, Bateman & Fonagy, 2004; Siegel & Hartzell, 2004).

Verder maakt de PIPA gebruik van een aantal begrippen en technieken uit de derde-generatiegedragstherapie (Hayes, Follette & Linehan, 2006). Het gaat om oefeningen in de aandacht uit de Mindfulness Based Cognitive Therapy (Kabat-Zinn, 1997; Kabat-Zinn & Kabat-Zinn, 1997; Segal, Williams & Teasdale, 2002; Font Freide, 2008; Siegel, 2007), en om acceptatie van gevoelens en bewustwording van belangrijke waarden in het ouderschap afkomstig uit de Acceptance and Commitment Therapy (Hayes & Smith, 2006).

2.3 Doelstelling

PIPA is een interventie voor pleeg- of adoptieouders en hun pleeg- of adoptiekind met als doel om de relatie tussen hen zich zo optimaal mogelijk te laten ontwikkelen door elkaar te begrijpen, te respecteren en een goede relatie met elkaar op te bouwen.

Kern van de aanpak is het geven van ondersteuning aan pleeg- of adoptieouders in de opbouw van de nieuwe relatie met hun pleeg- of adoptiekind en hen daarbij zodanig adequaat te leren reageren op het pleeg- of adoptiekind dat onveilig gehechtheidsgedrag wordt opgeheven en zo mogelijk wordt voorkomen. Hierbij ligt de focus op het gevoel en observatievermogen van de pleegouder en de gevolgen die deze hebben voor de wijze waarop de pleegouder de interactie met het kind aangaat.

Procesdoelen van de interventie zijn:

1. het verbeteren van observatievaardigheden van pleeg- en adoptieouders;
2. het verbeteren van vaardigheden van pleeg- en adoptieouders om heftige emoties (zoals verdriet, boosheid en angst) te hanteren bij pleeg- of adoptiekind en zichzelf;
3. het verbeteren van vaardigheden van pleeg- en adoptieouders om hun pleeg- of adoptiekind leeftijdsadequaate te stimuleren.

Resultaatdoelen van de interventie zijn:

1. de emotionele beschikbaarheid van pleeg- en adoptieouders is bevorderd;
2. pleeg- en adoptieouders hebben meer ouderschapsvaardigheden tot hun beschikking en hebben meer zelfvertrouwen;
3. een prettige en plezierige pleegouder-pleegkindrelatie of een adoptieouder-adoptiekindrelatie;
4. het pleeg- of adoptiekind voelt zich begrepen en gerespecteerd, en ervaart minder stress;
5. door de interventie wordt voortijdig afbreken van plaatsing voorkomen. Hiermee wordt een nieuwe verlieservaring, met bijbehorende emotionele en gedragsproblemen bij het pleegkind, voorkomen.

2.4 Opzet van de interventie

De PIPA bestaat uit zeven sessies van een tot anderhalf uur bij pleeg- of adoptieouders thuis. De PIPA is een preventieve interventie en duurt gemiddeld drie maanden. Bij de sessies zijn de hulpverlener en één van de – maar bij voorkeur beide – pleeg- of adoptieouders aanwezig.

Tijdens huisbezoeken worden er psycho-educatie gegeven, oefeningen van de aandacht gedaan, video-opnames gemaakt en besproken, en huiswerkopdrachten besproken en gegeven. Zo nodig worden er suggesties en adviezen gegeven.

Elke sessie heeft een gehechtheidsthema en is gekoppeld aan vaardigheden die pleeg- en adoptieouders worden aangeleerd. In bijlage 2 staat een overzicht van de sessies met thema's, agenda, huiswerkopdrachten en geleerde vaardigheden (Van Andel, Grietens, Knorth & Van der Gaag, 2012).

Het werkboek krijgt de pleeg- en adoptieouder uitgereikt door de hulpverlener die de interventie uitvoert. De PIPA maakt gebruik van het boek *Er zijn voor je kind* van Brok & De Zeeuw (2008). Dit boek is te bestellen bij Uitgeverij Van Gorcum te Assen, ISBN 978 90 232 4401 1.

<http://www.springer.com/978-90-368-0756-2>

Handboek preventieve interventie voor pleeg- en
adoptieouders bij jonge kinderen met een
problematische gehechtheid

Nieuwe ouder-kindrelaties

de Zeeuw, M.N.; Brok, C.; van Andel, H.

2015, XII, 107 p. 65 illus. With online files/update.,

Softcover

ISBN: 978-90-368-0756-2